

Міністерство освіти і науки України
АКАДЕМІЯ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

УЗУНОВ Володимир Володимирович

УДК 354:65.014.1.477

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
РОЗВИТКОМ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

КИЇВ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Академії муніципального управління Міністерства освіти і науки України (м. Київ).

Науковий консультант – доктор економічних наук, професор
Заслужений працівник освіти
ДАЦІЙ Олександр Іванович,
Академія муніципального управління,
в.о. ректора.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор
АЛЕЙНИКОВА Олена Володимирівна,
ДВНЗ „Університет менеджменту освіти”
НАПН України (м. Київ),
директор Навчально-наукового інституту
менеджменту та психології;

доктор наук з державного управління, професор
ЛЕВЧЕНКО Наталія Михайлівна,
Запорізький національний технічний університет
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри обліку і аудиту;

доктор наук з державного управління, професор
ДЕГТЯР Андрій Олегович,
Харківська державна академія культури
Міністерства культури України,
завідувач кафедри менеджменту і
адміністрування.

Захист відбудеться *25 березня 2016 р. о 14 годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.129.01 в Академії муніципального управління за адресою: 01042, Київ, вул. Івана Кудрі, 33, к. 220.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Академії муніципального управління (01042, Київ, вул. Івана Кудрі, 33).

Автореферат розісланий *23 лютого 2016 р.*

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О.Я. Немирівська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Формування та становлення інноваційної складової економіки регіонів виступає необхідною умовою їх стійкого розвитку, та підвищення якості і рівня життя населення. Саме тому виникає потреба у реалізації такої державної політики, яка б адекватно відповідала сучасним умовам господарювання у зв'язку з переходом від моделі економічного розвитку сировинної спрямованості до інноваційної моделі економічного зростання. В процесі реалізації інноваційної моделі розвитку будь-якого регіону необхідно органічно комбінувати певні напрями та сфери діяльності, серед яких: використання досягнень інноваційного розвитку; розвиток освіти та науки; формування сучасної системи фінансування дослідно-конструкторських робіт, а також наукових розробок; реалізація державних програм з розвитку інноваційних процесів; своєчасне оновлення нормативно-правової бази у сфері регіонального розвитку; формування сприятливих умов для розвитку середнього та малого бізнесу в регіонах. Зазначений інформаційно-інноваційний комплекс становить базу для удосконалення високотехнологічних галузей, а також напрямів надання наукоємних послуг, в основі яких знаходяться інновації. Він може бути створений в результаті впровадження нового механізму державного управління, орієнтованого на розвиток інноваційного потенціалу регіонів України.

Накопичений в Україні практичний досвід державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів не є достатнім. Органами влади не запроваджені заходи щодо стимулювання інноваційного попиту в регіонах. Відсутні організаційні та фінансові механізми, які б формували такий попит (пільги споживачам інновацій, муніципальне замовлення створення інноваційної продукції). На державному та регіональному рівнях не проводяться інформаційні кампанії, які б сприяли формуванню інноваційного попиту. Формуванню інноваційного потенціалу регіонів (нові робочі місця, збільшення надходжень від місцевих податків та зборів) сприяли б заходи щодо підтримки створення венчурних компаній. Вони мали б стати реальними засобами комерціалізації інновацій та формування нового іміджу регіонів. Також органами влади не достатньо розвинені міжнародні контакти у високотехнологічних секторах. Реалізація практичних заходів у цьому напрямі сприяла б збільшенню фінансування наукових розробок та підвищенню інвестиційної привабливості регіонів.

Проблеми формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України досліджуються як зарубіжними, так і вітчизняними вченими. Серед зарубіжних науковців слід відмітити праці Г. Дж. Александера, Дж. Бейлі, М. Д. Джонка, П. Самуельсона, Б. Санто, А. Сміта, І. Фішера, Д. Хікса, Й. Шумпетера; серед вітчизняних – праці О. В. Алейнікової, І. В. Алексеєва, О. Ю. Амосова, Ю. Атаманової,

І. В. Баранової, О. С. Богми, В. А. Бортницького, Ю. В. Власенко, Н. В. Воробйової, П. І. Гамана, О. М. Головінова, Г. І. Груби, О. І. Дація, А. О. Дегтяря, Н. В. Дронової, О. Б. Жихор, Ю. В. Каракай, С. Є. Клименко, М. Х. Корецького, Н. М. Левченко, М. О. Макарова, С. В. Матейко, С. А. Матійка, С. В. Михайленко, В. П. Онофрійчука, Ю. В. Перебейноса, В. В. Равлюка, Н. Т. Рудь, В. В. Третяка.

Проте, незважаючи на велику кількість вже проведених досліджень, ряд принципових аспектів проблеми формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України залишається поза дослідницьким полем. Потребує формування модель державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів, що враховує взаємодію всіх підсистем національної інноваційної системи. Не розроблено організаційно-економічного механізму реалізації інноваційної політики шляхом створення зон інноваційного розвитку на основі інноваційних кластерів як регіональних центрів інноваційного розвитку. Потребують корегування заходи забезпечення розвитку державного управління формуванням інноваційного потенціалу регіонів у напрямках створення сприятливого інноваційного клімату та побудови інноваційної інфраструктури. Потребує методологічного підґрунтя механізм соціального партнерства у процесах розвитку інноваційного потенціалу регіонів. Все зазначене у комплексі вимагає удосконалення механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України.

Таким чином, необхідність теоретичного, методологічного та практичного значення вирішення зазначених проблем зумовила вибір теми, актуальність і цільову спрямованість дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до теми НДР Академії муніципального управління «Удосконалення механізмів державного управління та місцевого самоврядування» (номер державної реєстрації 0108U008164). Роль автора, як співвиконавця, полягає в розробці механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України.

Мета й завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретичних та методологічних засад, розробка науково-практичних рекомендацій щодо формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України.

Для досягнення мети дослідження було вирішено такі *завдання*:

– провести аналіз генези управлінської думки й основних інструментів її забезпечення з метою теоретичного переосмислення і практичного вирішення проблем формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України;

– визначити теоретичні засади формування концепції державного управління розвитком інноваційних процесів на рівні регіону;

- обґрунтувати методичні підходи до оцінювання ефективності реалізації механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів;
- дослідити методологічні підходи та визначити основні моделі розвитку інноваційно-відтворювального потенціалу на регіональному рівні;
- розробити модель державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів;
- удосконалити механізм соціального партнерства у процесі розвитку інноваційного потенціалу регіонів;
- доповнити напрями реалізації стратегії державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів;
- розробити напрями формування організаційно-економічного механізму реалізації інноваційної політики;
- удосконалити організаційний механізм державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України;
- запропонувати напрями удосконалення регіональної інноваційної системи.

Об'єкт дослідження – державне управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України.

Предмет дослідження – формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційної роботи складають спеціальні методи та загальнонаукові прийоми досліджень, які ґрунтуються на наукових засадах сучасних управлінських, економічних та споріднених з ними наук. В роботі було використано: логічний та історичний методи – для належного дослідження процесу постановки проблеми та етапів її вирішення; абстрактно-логічний – для здійснення теоретичного узагальнення, а також формування висновків до розділів; методи аналізу і синтезу – для розробки організаційного механізму державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України; аналітико-монографічний – при вивченні літературних джерел; економіко-статистичний – для аналізу сучасного підходу формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України; порівняльного аналізу – для удосконалення теоретичних підходів до формування моделі державного управління розвитком інноваційно-відтворювального потенціалу регіону.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному узагальненні і новому вирішенні наукової проблеми формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України. Наукову новизну одержаних результатів обумовлюють такі основні теоретико-методологічні положення:

вперше

- розроблено модель державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів, що враховує взаємодію всіх підсистем національної інноваційної системи на основі постійного моніторингу інноваційного потенціалу регіонів, тестування, адаптації стратегічних установок і спрямувань, оцінки та уточнення прогнозів збільшення кількості інноваційно-активних підприємств в умовах ризику й невизначеності зовнішнього соціального середовища, проведення наукових досліджень і розробок, проектних та конструкторських робіт;

- запропоновано організаційно-економічний механізм реалізації інноваційної політики шляхом створення зон інноваційного розвитку на основі інноваційних кластерів як регіональних центрів інноваційного розвитку, що потребує наступних заходів: концентрації інноваційних та дослідницьких розробок в єдиному центрі; забезпечення зв'язку між інноваційними розробками і рівнем існуючого попиту на них; розвиток інноваційно-кадрового потенціалу, системи цілеспрямованої підготовки студентів за пріоритетними напрямками інноваційного розвитку регіону; підвищення інноваційної активності та участі об'єднань інноваційних підприємств в розробці та реалізації державних та регіональних цільових програм;

удосконалено:

- модель оцінювання ефективності реалізації механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів, що, на відміну від існуючих, передбачає реалізацію за наступними етапами: ситуаційно-трансформаційний аналіз інноваційного потенціалу регіонів; моделювання нестійких тенденцій показників та взаємозв'язків досліджуваних соціально-економічних показників розвитку регіонів; здійснення порівняльної оцінки соціально-економічних показників розвитку регіонів на основі бального підходу і вимірювання вартісних характеристик в динаміці; розрахунок нормативного валового регіонального продукту за наявності конкретних чинників відтворення; проведення оцінки використання наявних об'єктивних можливостей в сумарному вираженні з позицій продуктивності праці;

- організаційний механізм державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України, що на відміну від існуючого, передбачає його доповнення інноваційними стратегіями розвитку регіонів, що ґрунтується на координації діяльності органів державної влади і бізнесу, та реалізації наступних заходів: стимулювання виробництва, впровадження та реалізації інновацій; формування інвестиційної інфраструктури; підвищення рівня інноваційної активності та інноваційної культури в регіоні; формування сукупності заходів технічного супроводу, обумовлених значущістю модернізації і розвитку матеріально-технічної бази на передовій технологічній основі; програмно-цільове вирішення великомасштабних завдань інноваційного розвитку регіонів, створення спеціальних економічних

зон, наукомістких галузей і виробництв, розвитку венчурної діяльності; реалізація механізмів взаємодії між різними сферами інноваційної діяльності, що включають відтворення знань та інновацій, науково-технологічні розробки, їх впровадження у виробництво, комерціалізацію і виведення на ринок;

- напями забезпечення розвитку державного управління формуванням інноваційного потенціалу регіонів, що, на відміну від наявних, передбачають створення сприятливого інноваційного клімату та побудову інноваційної інфраструктури, а саме: формування довгострокової та середньострокової стратегії у сфері розвитку науки, технологій та інноваційної діяльності; формування інформаційної інфраструктури для підтримки розвитку інноваційних процесів в регіонах; стимулювання залучення позабюджетних джерел фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності, розвиток венчурного фінансування інноваційних проектів; створення консорціумів, що займаються пошуком і реалізацією нових інноваційних проектів, пов'язаних з розвитком техніки і впровадженням нових технологій, що ґрунтуються на короткостроковій угоді між банками, підприємствами, компаніями, науковими центрами для здійснення наукомістких і капіталомістких проектів, у тому числі міжрегіональних і міжнародних; створення і розвиток об'єктів інноваційної інфраструктури, що забезпечує освітнє, виробничо-технологічне, інформаційне, консалтингове, маркетингове обслуговування інноваційних процесів;

- механізм соціального партнерства у процесах розвитку інноваційного потенціалу регіонів, що, на відміну від існуючого, передбачає розподіл комплексу завдань за рівнями управління, а саме: державний рівень – взаємодія інноваційно-відтворювального та науково-освітнього потенціалу регіонів, інноваційно-технологічний розвиток міжгалузевих комплексів, рівні умов доступу до наукового потенціалу (конструкторських бюро та наукових інститутів) для всіх підприємств, які займаються інноваційною діяльністю в регіоні, обов'язкова участь провідних підприємств регіону в розробці регіональних інноваційних програм; регіональний – забезпечення сприятливих умов активізації міжгалузевих зв'язків, розробка погоджених інноваційних програм розвитку міжгалузевих комплексів; рівень бізнесу – реалізація інноваційно-технологічного оновлення виробничого апарату, збільшення частки інноваційної продукції в структурі асортименту;

дістали подальшого розвитку:

- категоріальний апарат теорії державного управління, що передбачає уточнення сутності таких понять: «державне управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів» як цільову діяльність органів державної влади, яка спрямована на оцінку та моніторинг інноваційного потенціалу з подальшим коригуванням пріоритетів соціально-економічного розвитку, а також забезпечення дифузії інновацій на регіональному рівні в контексті реалізації відкритої активної політики, що органічно поєднує елементи

управління та самоорганізації з метою отримання економічного, соціального, науково-технічного, або іншого виду розвитку; «модель інноваційного розвитку на регіональному рівні» як активні інституціональні та структурні зрушення, обумовлені комплексними інвестиціями в національну економіку, що базуються на якісному синтезі науки та промисловості на основі впровадження високих технологій в середньостроковій і довгостроковій перспективі, де стійкий розвиток пов'язаний з вектором «економіки знань»; «інноваційно-відтворювальний потенціал регіону» як максимальні можливості регіону щодо створення та відтворення інноваційних ресурсів, що мають бути задіяні для досягнення цілей економічних суб'єктів та стають джерелом подальших змін у регіональній економіці з метою задоволення нових потреб сучасності та підвищення конкурентоспроможності регіону та країни в цілому в умовах глобалізації економіки;

- стратегія державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів шляхом переорієнтації на такі напрями: вибір пріоритетів регіонального розвитку і концентрації інтелектуального потенціалу; трансфер технологій і систем взаємозв'язків підприємств, що займаються інноваційною діяльністю з науковими установами; створення інституційних умов для конкурентного розвитку регіонів шляхом поєднання державних, галузевих і регіональних інтересів щодо підтримки інноваційного підприємництва, активізації його на регіональному рівні;

- підходи до формування моделі державного управління розвитком інноваційно-відтворювального потенціалу регіону з урахуванням таких структурних складових: забезпечення діяльності інституціональних суб'єктів, сталих формалізованих форм і каналів їх взаємодії; якість інформаційно-комунікативних зв'язків, що забезпечують узгодженість внутрішньої організації і забезпечують зворотний зв'язок в інноваційному процесі; наявність векторів розвитку, створення умов і стимулів для їх реалізації в контексті забезпечення інноваційного розвитку регіонів; забезпечення інноваційної активності органів державної влади, що має суб'єктний вимір інноваційно-відтворювального потенціалу регіонального розвитку, детермінуючу готовність і сприйнятливність системи змін, рівень прийняття інноваційних рішень.

Практичне значення одержаних результатів. В дисертаційній роботі сформульовані теоретичні положення та обґрунтовані практичні рекомендації, що спрямовані на формування дієвих механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України. Основні ідеї та висновки дослідження доведено до конкретних положень, методик і рекомендацій. Вони можуть бути використані у практичній діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, громадськими організаціями.

Проведені дослідження, висновки, що зроблені за їх результатами, є основою для подальшого поглибленого наукового вивчення теорії

державного управління; розробки рекомендацій щодо формування та реалізації механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України.

Результати досліджень щодо формування ефективних механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України використані Комітетом з питань економічної політики Верховної Ради України під час вдосконалення нормативно-правової бази у сфері реалізації державної економічної політики України (дов. № 301/09/10-32 від 16.09.2015р.). Результати досліджень щодо напрямків удосконалення механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України використані Міністерством економічного розвитку та торгівлі України у процесі удосконалення стратегічного планування розвитку суб'єктів господарювання державного сектору економіки (дов. № 931/9-45 від 14.09.2015 р.). Практичні пропозиції та методичні рекомендації щодо удосконалення стратегії державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів використані в роботі Київської обласної державної адміністрації (дов. № 308/12-07/008 від 09.09.2015 р.).

Теоретичні положення, сформульовані рекомендації та пропозиції були використані в навчальному процесі Академії муніципального управління при розробці програм навчальних курсів з державного управління та державного регулювання економіки, економічної теорії, інституціональної економіки (дов. № 41-10 від 08.10.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки та пропозиції, які отримані в ході проведення досліджень, розроблено здобувачем самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дисертації доповідались і обговорювались на конференціях, конгресах і семінарах, зокрема: «Vědecký průmysl evropského kontinentu- 2013» (Прага, Чехія, 2013), «Бъдещето въпроси от света на науката» (Софія, Болгарія, 2013), «Kluczowe aspekty naukowej dzialalnoSci - 2014» (Пшемишль, Польща, 2014), «Moderní vymoženosti vedy - 2014» (Прага, Чехія, 2014), «Бъдещите изследвания» (Софія, Болгарія, 2014), «Strategiczne pytania światowej nauki - 2014» (Пшемишль, Польща, 2014), «Найновите научни постижения» (Софія, Болгарія, 2014), «Dny vědy – 2014» (Прага, Чехія, 2014), «Věda a technologie: krok do budoucnosti – 2014» (Прага, Чехія, 2014), «Vědecký pokrok na přelomu tisyachalety – 2014» (Прага, Чехія, 2014), «Світовий досвід теорії та практики публічного управління» (Острогоз, Україна, 2015).

Публікації. Результати проведених досліджень, теоретичні та методологічні положення викладені у 40 наукових публікаціях, серед яких: одноосібна монографія, 23 статті у наукових фахових виданнях з державного управління, 5 – в закордонних виданнях за напрямком дослідження, 11 тез конференцій. Загальний обсяг публікацій, що належить особисто автору, становить 43,1 обл.-вид. арк.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг роботи – 404 сторінки, з них 359 сторінок основного тексту. Дисертація містить 14 таблиць, 22 рисунки, 1 додаток. Список використаних джерел включає 372 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, її зв'язок з напрямками, програмами і темами наукових досліджень. Сформульовано мету і завдання дослідження, охарактеризовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено апробацію основних положень.

У першому розділі – **«Теоретичні основи формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів»** – проведено аналіз генези управлінської думки й основних інструментів її забезпечення з метою теоретичного переосмислення і практичного вирішення проблем формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України; уточнено понятійно-категорійний апарат дослідження механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів; удосконалено модель оцінювання ефективності реалізації механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів.

Визначено, що інноваційна політика будь-якого регіону формується з урахуванням існуючих особливостей реалізації інноваційної моделі розвитку національної економіки, яка сприяє структурним зрушенням на національному та регіональному рівнях. Проте зазначеним намаганням не вистачає виваженості, системності, а також розробки комплексу взаємодоповнюючих та взаємопов'язаних заходів щодо управління інноваційним потенціалом на регіональному рівні. Інноваційний потенціал на регіональному рівні формується саме суб'єктами змін, що можуть існувати як конкретні індивіди, а також різні групи, які діють цілеспрямовано та усвідомлено, тобто без прив'язки своїх дій до конкретних змін. Встановлено, що різноспрямованість інноваційних процесів на регіональному рівні в останній час пов'язана з удосконаленням моделі економічного розвитку.

Враховуючи складність процесу соціально-економічного розвитку регіону у контексті забезпечення належного рівня стійкості розвитку економіки країни, обґрунтовано необхідність проведення загальної оцінки інноваційного потенціалу території, визначення соціально-культурних чинників, а також оцінки ризиків соціальних та економічних змін. Показано, що саме активність соціальних суб'єктів, їх залученність до інноваційних проектів характеризує сучасні реальні зміни, що відбуваються на регіональному рівні. Належний інноваційний розвиток регіону як відкритої системи пов'язаний із чітким визначенням вектору соціальних та економічних

змін, які детермінують обов'язкове збереження цілісності та стійкості, які нерозривно пов'язані з рівнем якості людського капіталу, та забезпеченням розвитку інноваційної культури.

Реалізація інноваційної політики повинна передбачати певне сполучення заходів, методів та відповідних інститутів, що розробляють та реалізують заходи, які є визначальними для розвитку та впровадження інновацій і забезпечують реалізацію інноваційного потенціалу окремих регіонів. Тому, під державним управлінням розвитком інноваційного потенціалу регіонів було запропоновано розуміти цільову діяльність органів державної влади, яка спрямована на оцінку та моніторинг інноваційного потенціалу з подальшим коригуванням пріоритетів соціально-економічного розвитку, а також забезпечення дифузії інновацій на регіональному рівні в контексті реалізації відкритої активної політики, що органічно поєднує елементи управління та самоорганізації з метою отримання економічного, соціального, науково-технічного, або іншого виду розвитку.

Доведено, що інноваційний потенціал регіонального розвитку нерозривно пов'язаний з ресурсами, нереалізованими можливостями людського капіталу, інноваційною культурою і сформованістю інфраструктури секторів національної економіки. В інноваційній сфері має виконуватись вся сукупність загальних державних функцій з їх відповідною модифікацією. В процесі дослідження встановлено, що основними напрямками державної підтримки розвитку інноваційного потенціалу регіонів України є: застосування різних форм державної підтримки розвитку інноваційного потенціалу регіонів України; розробка ефективної інноваційної політики в регіоні; державне регулювання інноваційних процесів; державне фінансування інноваційних проектів; позабюджетні форми підтримки інноваційної діяльності; венчурне фінансування інноваційної діяльності; вдосконалення правового забезпечення інноваційної діяльності.

Встановлено, що реалізація соціально спрямованої регіональної політики обумовлює актуальність та об'єктивну необхідність дослідження чинників, закономірностей й напрямів соціально-економічного розвитку регіонів України, розробки конкретних напрямів і орієнтирів, що враховують специфічні регіональні особливості диференціації територій, пріоритети і «точки зростання», з обґрунтуванням перспективних організаційно-економічних структур регіонального розвитку. Доведено, що в умовах сьогодення цілі інноваційного розвитку та науково-технічного прогресу стали домінувати і підпорядковують собі державну політику й економіку. Інноваційний потенціал постає умовою економічного зростання і розвитку суспільства та регіонів. Перехід на інноваційний шлях розвитку з одночасною розробкою концепції державного управління розвитку інноваційних процесів на рівні регіону є усвідомленим і єдино можливим шляхом, що дає змогу розраховувати на подолання економічного відставання України в міжнародному співтоваристві.

Визначено, що концепція державного управління розвитком інноваційних процесів на рівні регіону має формуватись у відповідності до законів України «Про засади державної регіональної політики», «Про стимулювання розвитку регіонів». Це має забезпечити вирішення стратегічних та поточних завдань, які спрямовані на постійну активізацію інноваційних регіональних процесів, включати належний набір заходів та методів державного управління інноваційною діяльністю. Тому активізація розвитку інноваційного потенціалу в регіонах України забезпечується формуванням моделі управління інноваційними процесами регіону як системи напрямів діяльності суб'єктів інноваційної діяльності, інституціонально-сформованої інноваційної інфраструктури і підсистеми, яка здійснює управління та забезпечує реалізацію аналітичної, інформаційної і консультаційної підтримки суб'єктів інноваційної діяльності в регіонах.

Сучасна модель розвитку інноваційного потенціалу включає як стратегічні, так і оперативні завдання управління щодо планування, організації та контролю інноваційних процесів в регіоні у контексті стійкого розвитку, орієнтованого на якісну зміну. При цьому підкреслено, що за своєю сутністю державне управління інноваціями відрізняється від процесів схвалення рішень в інших сферах тим, що інноваційні рішення не є рутинними.

Окремо розглянуто функції організації і регулювання, що припускають цільове об'єднання ресурсів, розробку формальних норм і процедур досягнення поставленої мети, структурну визначеність, а також розробку методів та соціально-технологічних форм впливу на інноваційний потенціал для досягнення стану стійкості. Визначено, що розвиток інноваційного потенціалу завжди пов'язаний з певним застосуванням цілого комплексу соціальних технологій та інструментів, покликаних знизити невизначеність та ризикованість інноваційної діяльності.

Доведено, що побудова цілісної сучасної концепції управління певними інноваційними процесами, а також ефективного механізму регулювання інноваційної діяльності регіонального рівня потребує аналізу всієї сукупності елементів системи забезпечення інноваційного розвитку, які мають бути враховані в процесі розробки та реалізації державної регіональної інноваційної політики. Аналіз зазначених елементів має виявити потенційні можливості інноваційної сфери на регіональному рівні, а також сприятиме поетапному впровадженню інновацій відповідних територій. Також зазначено, що механізм регулювання інноваційної діяльності має формуватися з урахуванням специфічних особливостей розвитку певних територій, передбачати диверсифікацію та універсалізацію заходів, а також інструментів реалізації державної регіональної інноваційної політики.

Серед найважливіших принципів, які стосуються результативної складової інноваційного процесу, визначені: цілеспрямованість, якість перспективного планування, характер схвалення рішень, чіткість структурно-

функціонального розподілу між суб'єктами інноваційної діяльності, ефективність моніторингу інноваційного процесу.

Ефективна реалізація державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів має базуватися на здійсненні об'єктивного аналізу господарської ситуації, наданні детальної оцінки ресурсів та можливостей з орієнтацією на реальні та досяжні цілі.

Запропоновано удосконалити модель оцінювання ефективності реалізації механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів за наступними етапами: ситуаційно-трансформаційний аналіз інноваційного потенціалу регіонів, як в цілому, так і за базисними підсистемами (довкілля, соціальне і споживче, інституціональне, інноваційне та інвестиційне, фінансово-бюджетне, виробниче та управлінське середовище); моделювання нестійких тенденцій показників та взаємозв'язків досліджуваних соціально-економічних показників розвитку регіонів, здійснення порівняльної оцінки соціально-економічних показників розвитку регіонів на основі бального підходу і визначення вартісних показників в динаміці, розрахунок нормативного валового регіонального продукту, можливого за наявності конкретних чинників відтворення, проведення оцінки використання наявних можливостей в сумарному вираженні з позицій продуктивності праці; визначення залежності валового регіонального продукту від інноваційної складової, інвестицій в основний капітал, структури зайнятості в економіці, з визначенням значущості кожного з аналізованих чинників.

У другому розділі – **«Методологічні засади формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів»** – розглянуто наукові засади формування механізмів реалізації регіональної інноваційної політики; визначено вибір домінант у регіональній інноваційній політиці; досліджено підходи до формування моделі державного управління розвитком інноваційно-відтворювального потенціалу регіону.

Визначено, що формування системи управління інноваційними процесами на регіональному рівні вимагає модельного представлення ефективної організації таких процесів в рамках цілісної концепції розвитку інноваційного потенціалу як необхідної передумови формування регіональної інноваційної політики, що визначає інноваційний вектор соціально-економічного розвитку регіону на довгострокову перспективу. Перехід до інноваційного типу регіонального розвитку в сучасних умовах пов'язаний з необхідністю вирішення комплексних завдань випереджаючого розвитку. Нові виклики в соціальному просторі регіону пов'язані з процесами глобальної конкуренції, з новими формами інтеграції та диференціації регіонів. В таких умовах проектування соціально-економічного розвитку неможливе без випереджаючого проривного вектора, основою якого є застосування цілого комплексу інноваційних соціальних управлінських

технологій, що ґрунтуються на своєчасному вирішенні проблем теорії та методології регіональних досліджень.

Визначено, що існуюча в Україні система регіонального управління не лише не виконує стимулюючу функцію щодо соціальних та економічних перетворень, але часто гальмує їх, залишаючись в цілому консервативною, надмірно ієрархічною та закритою. Соціально-економічні процеси на локальному рівні концентрують в собі усі складні соціально-економічні і політичні проблеми, відбивають суперечність, незавершеність і невизначеність зовнішнього контексту інноваційної діяльності. Показано, що на стійкість регіонального розвитку безпосередньо впливають глобальні процеси, трансформація світової економіки, які впливають не лише на стабільність державних національних систем, але і на економіку окремих світових регіонів.

Державна політика, що реалізовується нині, у сфері регіонального розвитку посилює негативні деструктивні процеси, що характеризуються диспропорційністю та неоднорідністю наявних ресурсних умов, відсутністю інституціональних дієвих моделей інноваційного розвитку, що посилює асиметрію можливостей між- та внутрішньорегіональної взаємодії. Модель інноваційного розвитку на регіональному рівні запропоновано розуміти як представлення активних інституціональних та структурних зрушень, що обумовлені структурою інвестицій у національній економіці, яка базуються на синтезі науки та реального сектора на основі впровадження високих технологій в середньостроковій і довгостроковій перспективі, де стійкий розвиток пов'язаний з вектором «економіки знань».

Основними засадами впровадження моделей інноваційного розвитку на регіональному рівні є узгодження різних інструментів (державні, регіональні програми і проекти), які виконуються у рамках інноваційних стратегій. Ключовими принципами розробки стратегії інноваційного розвитку регіону за критерієм відповідності розвитку національної економіки визначено: формування стійкого соціально-економічного розвитку; створення стимулюючих умов для розвитку малого і середнього бізнесу, нових форм партнерства, співпраці у рамках нових організаційно-управлінських форм; становлення ефективного інституту експертів, що визначають техніко-технологічні пріоритети розвитку; обґрунтування просторового аспекту стратегії інноваційного розвитку.

Обґрунтовано, що інноваційна стратегія регіону має складатися з наступних пріоритетних напрямів: стимулювання використання інновацій, посилення уваги до результативної складової інноваційного процесу; розвиток малого і середнього бізнесу; підвищення інвестиційної привабливості (переважно високотехнологічної сфери); створення ефективно інфраструктури національної економіки; підвищення рівня інноваційної активності та інноваційної культури в регіоні. Тому, було запропоновано удосконалити організаційний механізм державного управління розвитком

інноваційного потенціалу регіонів України, що на відміну від існуючого, передбачає його доповнення інноваційними стратегіями розвитку регіонів, що ґрунтується на координації діяльності органів державної влади і бізнесу, та реалізації наступних заходів: стимулювання виробництва, впровадження та реалізації інновацій; формування інвестиційної інфраструктури; підвищення рівня інноваційної активності та інноваційної культури в регіоні; формування сукупності заходів технічного супроводу, обумовлених значущістю модернізації і розвитку матеріально-технічної бази на передовій технологічній основі; програмно-цільове вирішення великомасштабних завдань інноваційного розвитку регіонів, створення відповідних вільних економічних зон, наукомістких галузей і виробництв, розвитку венчурної діяльності; реалізація механізмів взаємодії між різними сферами інноваційної діяльності, що включають відтворення знань та інновацій, науково-технологічні розробки, їх впровадження у виробництво, комерціалізацію і виведення на ринок.

Доведено, що сучасний інноваційний потенціал активно впливає на розвиток регіону, кількісний вплив якого характеризується обсягом та пропорціями всіх виробничих потужностей з результатами діяльності, а якісний – рівнем впливу на матеріальні інтереси більшості учасників реалізації відтворювального процесу на основі форм організації економічних відносин, які визначають результати діяльності регіонів України.

Регіон як соціально-економічна система характеризується складними багатокомпонентними нелінійними процесами з великою кількістю як позитивних, так і негативних зворотних зв'язків, в яких виникають складні взаємозалежності, нові ризики і загрози стійкого функціонування, а також процеси самоорганізації. В процесі управління інноваційними процесами регіонального рівня підтримку мають отримувати саме ті підприємства регіональних галузей, які утримують власну базу проведення науково-технічних та дослідно-експериментальних досліджень.

Показано, що суспільне відтворення, тобто відтворення в межах всієї національної економіки, її галузей, регіонів, а також сфер з забезпеченням зовнішньоекономічних зв'язків відбувається з одночасним розвитком інноваційної інфраструктури. Оскільки інноваційна підсистема функціонує в регіональній економіці спільно з іншими, то вивчення відтворювальної діяльності територій необхідно здійснювати послідовно, з використанням сукупності індикаторів і соціально-економічних показників. Інноваційна активність обумовлена інноваційною сприйнятливістю і готовністю соціально-економічної системи до відтворення. Параметри поєднання інноваційного та відтворювального потенціалів на регіональному рівні мають включати рівень готовності регіону до соціально-економічних інновацій (ступінь соціально-психологічної готовності населення, владних структур, рівень повноти правової та нормативної бази, рівень інфраструктури, необхідної для здійснення перетворень в різних сферах життєдіяльності,

рівень науково-методичної готовності для впровадження інновацій). Тому, під інноваційно-відтворювальним потенціалом регіону запропоновано розуміти максимальні можливості регіону щодо створення та відтворення інноваційних ресурсів, що мають бути задіяні для досягнення цілей економічних суб'єктів та стають джерелом подальших змін у регіональній економіці з метою задоволення суспільних потреб, а також підвищення конкурентоспроможності регіону і країни в умовах глобалізації економіки.

В аспекті методології типологізація регіонів визначена як важлива для системної діагностики та опису соціального та економічного їх стану. Для реалізації регіональної інноваційної політики, заходи та методи такої діагностики мають враховувати особливості розвитку регіонів, виходячи з економічних, соціальних, природних, геополітичних та інших умов.

Визначено, що в процесі диференціації регіонального ринку праці формуються доходи та основні можливості населення, визначається рівень безробіття. Певна диференціація на національному рівні свідчить, що більшість сільського населення України не має доступу до більш розвинених ринків праці, що знаходяться у місті, а регіональна диференціація є причиною дискримінації великої частини населення.

Встановлено, що високий рівень розбіжностей в оплаті праці за регіонами обумовлюється галузевими відмінностями розвитку економіки регіонів, а також надмірним рівнем міжгалузевої диференціації заробітної плати, що, у свою чергу, формує розбіжності у цінах, та в купівельній спроможності працівників, які відносяться до бюджетної сфери, а також соціальних трансфертів, та державних гарантій у цілому, що створюють труднощі в процесі забезпечення єдиних стандартів рівня життя населення країни. На сьогодні в країні є різні стандарти з надання сучасних соціальних послуг, де диференціація зазначених стандартів визначається у більшості випадків місцем проживання та спричинює надзвичайний спектр регіональних розбіжностей. Дуже високий рівень диференціації регіонів порівняно з рівнем людського розвитку є результатом наступного, а саме: об'єктивно існуючі розбіжності економічного розвитку, а також спеціалізація економіки; різний рівень якості регіонального управління, та різний ступінь адаптації до сучасних ринкових умов; збереження жорсткого контролю, яка була успадкована від адміністративно-командної системи.

Доведено необхідність інноваційної активності органів державної влади, що має суб'єктний вимір інноваційно-відтворювального потенціалу регіонального розвитку, детермінуючу готовність і сприйнятливність системи до змін. Дослідження у сфері державного управління соціально-економічними процесами підтверджують той факт, що інновації є джерелом стійкого соціально-економічного розвитку тільки досягнувши певного рівня інноваційної активності, за умови сформованої інноваційно-орієнтованої мети розвитку, інституціональних умов для розвитку інноваційної діяльності. Тому розвиток інноваційно-відтворювального потенціалу нерозривно пов'язаний з

визначенням основних моделей розвитку інноваційно-відтворювального потенціалу на регіональному рівні, що впливають на стійкість соціально-економічного розвитку регіону за різних варіантів зовнішнього впливу.

Удосконалено підходи до формування моделі державного управління розвитком інноваційно-відтворювального потенціалу регіону з урахуванням таких структурних складових: забезпечення діяльності інституціональних суб'єктів, сталих формалізованих форм і каналів їх взаємодії щодо узгодження внутрішньої організації і зворотного зв'язку в інноваційному процесі; визначення векторів розвитку, створення умов і стимулів для їх реалізації в контексті забезпечення інноваційного розвитку регіонів; забезпечення інноваційної активності органів державної влади, що має суб'єктний вимір інноваційно-відтворювального потенціалу регіонального розвитку, детермінуючу готовність і сприйнятливність системи змін.

Обґрунтовано основні моделі розвитку інноваційно-відтворювального потенціалу на регіональному рівні, а саме: структурна модель, яка пов'язана з визначенням ключових аспектів інноваційно-відтворювального потенціалу (науковий, інтелектуальний, творчий, науково-технічний); ресурсна модель, яка включає перелік ресурсів, необхідних для здійснення інноваційної діяльності; мотиваційно-суб'єктна, яка пов'язана з розглядом інноваційно-відтворювального потенціалу як сукупності можливостей розвитку, які забезпечують відтворення і впровадження інновацій.

У третьому розділі – **«Аналіз і оцінка умов формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів»** – надано оцінку умов формування механізмів державного управління інноваційного розвитку економіки регіонів, здійснено аналіз державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів; розглянуто сучасні тенденції державного управління інноваційним розвитком регіональної економічної системи.

Аналіз динаміки інноваційної діяльності на підприємствах реального сектора економіки України за останні роки показав, що основним джерелом фінансування інноваційних витрат залишаються власні кошти підприємств. Визначено, що основними проблемами інноваційного розвитку економіки регіонів, вирішення яких негайно потребує втручання органів державної влади, є наступні: нерозвинена кооперація зв'язків, вузька спеціалізація діяльності малих підприємств; низький рівень конкурентоспроможності продукції, що зумовлюється використанням морально застарілого та зношеного устаткування, що призводить до певного підвищення рівня матеріало-, енерго-, та ресурсомісткості розвитку виробництва; нераціональна структура сучасного виробництва; нерозвиненість реалізації науково-технічного потенціалу, яка не дозволяє використовувати технологічні та наукові чинники в процесі подолання кризових явищ в національній економіці.

Встановлено, що основним напрямом модернізації галузевої структури економіки регіону має бути оптимізація функціональної складової з реалізацією пріоритетних напрямів інноваційного розвитку високотехнологічних галузей, зі своєчасним впровадженням науково-технічних інновацій, ресурсо- та енергозберігаючих технологій для забезпечення конкурентоспроможності регіону. Для підвищення рівня конкурентоспроможності регіону мають бути реалізовані економічні, організаційні та управлінські інновації.

Визначено, що перешкодою для успішної реалізації механізмів державного управління інноваційним розвитком регіонів є недосконалість правового забезпечення, а саме: не визначено правовий статус інститутів, які стимулюють належний регіональний розвиток (включаючи агентства з регіонального розвитку); не окреслено межі та особливості реалізації міжрегіонального співробітництва в аспекті формування регіональних кластерів (включаючи транскордонні); не завершено адміністративну реформу; не реалізовано стратегію диверсифікації економіки регіонів та механізми державно-приватного партнерства в аспекті реалізації інноваційних проектів регіонального розвитку.

Встановлено, що динамічна характеристика сучасного інноваційного потенціалу, яка припускає поєднання часових та просторових характеристик, включає складну систему взаємозв'язків та відносин, які забезпечують можливості реалізації інноваційно-активної моделі управління. Алгоритм розробки такої моделі на регіональному рівні представлено наступним чином. Перший етап включає розробку нормативної моделі сучасного стану інноваційного потенціалу, обґрунтування системи якісних та кількісних показників. Другий етап включає комплексну діагностику, визначення фактичних значень певних показників розвитку інноваційного потенціалу. У зв'язку з цим необхідним є визначення причинно-наслідкових зв'язків і причин неузгодження нормативних та фактичних показників. Визначено, що третій етап включає інноваційне проектування, розвиток сучасного інноваційного потенціалу, зниження загроз та ризиків на основі результатів системної діагностики, визначення механізмів формування та управління інноваційними перетвореннями.

Обґрунтовано необхідність дотримання певних методологічних принципів в процесі розробки системи оцінки умов формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів, які використовуються при визначенні пріоритетів сучасної інноваційної діяльності. По-перше, ним є принцип критичної перевірки, на основі якого розширено спектр наукового пошуку найбільш перспективних напрямів, що можуть бути реалізовані у базисних інноваціях. По-друге, використання принципу експериментальної обґрунтованості більшості інноваційних проектів в процесі оцінки перспективних альтернативних напрямів сучасного стратегічного прориву на регіональному рівні. По-третє, ранжирування

пріоритетів інноваційної діяльності. Доведено, що належний інноваційний розвиток, а також інноваційний прорив, включаючи вузьке (технологічне) розуміння регіонального рівня, є можливим тільки у результаті розробки та реалізації спільної ефективної та узгодженої політики більшості суб'єктів інноваційного управління.

Головним елементом управління інноваційною діяльністю, а також механізму розвитку сучасного інноваційного потенціалу визначено його оцінку. Доведено, що методичні підходи до державного управління розвитком сучасного інноваційного потенціалу регіонів мають реалізовуватися на основі механізму оцінки рівня сучасного інноваційного потенціалу регіону, який має включати єдність часових та просторових характеристик, а також складну систему взаємозв'язків та відносин, які забезпечують можливості формування інноваційно-активної моделі управління. Таким чином, ключовим завданням органів державного управління визначено оцінку інноваційного потенціалу регіону та системний моніторинг з метою виявлення рівня ефективності його використання.

Встановлено, що реалізація низки національних проектів забезпечила позитивний ефект для регіонального розвитку. Суттєве значення для інноваційного розвитку мала реалізація інноваційного проекту «Нова енергія», що пов'язаний з розвитком альтернативної енергетики, будівництвом у регіонах України вітрових, сонячних електростанцій, малих гідроелектростанцій. Аналіз реалізації національного проекту «Нова енергія» показав позитивні результати щодо підвищення рівня енергетичної безпеки на регіональному рівні, вирішення проблем енергозабезпечення, поліпшення екологічної ситуації та підвищення конкурентоспроможності регіональних економічних комплексів. Визначено, що національні проекти є дієвим важелем стимулювання інноваційного розвитку економіки регіонів. Доведено прямий зв'язок між активізацією економічного зростання на регіональному рівні та реалізацією таких національних проектів, як «Якісна вода», «Відроджене скотарство», «Олімпійська надія-2022», «Індустріальні парки України», «Технополіс», «Місто майбутнього». Такий зв'язок виражений у позитивному мультиплікативному ефекті щодо стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів, раціонального використання місцевих ресурсів, людського капіталу, підвищення конкурентоспроможності регіональних економічних комплексів.

Показано, що сучасні тенденції державного управління інноваційним розвитком регіональної економічної системи є ключовим завданням органів державного управління щодо розробки проектів, стратегій, та програм розвитку регіонів. Разом з тим потребують диверсифікації економічні підходи з метою повного використання наявного ресурсу, що мотивує до інноваційної діяльності.

Проведене дослідження показало, що інструменти організаційного забезпечення інноваційного розвитку економіки регіонів, які

використовуються у стратегіях та програмах, не підкріплені відповідними формальними актами і неформальними правилами. Основною формою здійснення інноваційної стратегії в регіоні мають бути цільові програми вирішення найважливіших науково-технічних проблем. Роль зазначених програм полягає в концентрації науково-технічних та фінансових ресурсів на найбільш перспективних напрямках впровадження інновацій, прогресивних видах виробництва з подальшим вирішенням на цій основі найважливіших соціально-економічних завдань.

Визначено, що в цільових регіональних інноваційних програмах необхідно передбачати такі напрями: методологічне забезпечення технічних розробок; максимальне повне використання трудових, фінансових і матеріальних ресурсів; реалізацію інноваційних розробок у виробництві; контроль фінансування робіт; раціональна організація управління стадіями інноваційного циклу і дієвого контролю за виконанням інноваційних проектів.

Місцеві органи влади разом з Державним фондом регіонального розвитку мають стимулювати процес створення спеціальних державних організацій, які займаються субсидуванням науково-дослідних розробок, а також впровадженням перспективних нововведень, що реалізують пільгове кредитування ризикованих нововведень, венчурних організацій. Місцеві органи влади мають сприяти реалізації процесів передачі знань для відкритого публічного використання у тих випадках, коли сукупні втрати унаслідок їхнього часткового привласнення є значними, а наслідки зниження рівня стимулювання розвитку підприємницької інноваційної активності є незначними.

У четвертому розділі – **«Напрями формування системи державного управління інноваційним розвитком регіону»** – розроблено модель державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіону; удосконалено механізм соціального партнерства у процесах розвитку інноваційного потенціалу регіонів; запропоновано стратегію державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів.

Доведено необхідність застосування нового підходу до планування та прогнозування інноваційного розвитку регіонів. З урахуванням системного підходу обґрунтовано необхідність розробки нової моделі державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіону, яка враховує інтеграцію та координацію діяльності суб'єктів інноваційної діяльності на основі постійного моніторингу інноваційного потенціалу регіонів, адаптації стратегічних напрямів, оцінки та коригування прогнозів щодо кількості інноваційно-активних підприємств в умовах невизначеності зовнішнього середовища, проведення наукових досліджень і розробок, проектних та конструкторських робіт (рис. 1).

Склад елементів цієї моделі орієнтований на комплексний підхід з позиції сукупності методологічних принципів (системність, комплексність, безперервність, динамічність).

Визначено, що важливим чинником державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів є створення зон інноваційного розвитку, через які забезпечується: збільшення обсягу експорту; створення сприятливих економічних та правових умов для належного розвитку ринкової інфраструктури; створення додаткових робочих місць; підвищення рівня конкурентоспроможності виробництва; прискорення інноваційного розвитку за рахунок зарубіжних та вітчизняних наукових розробок.

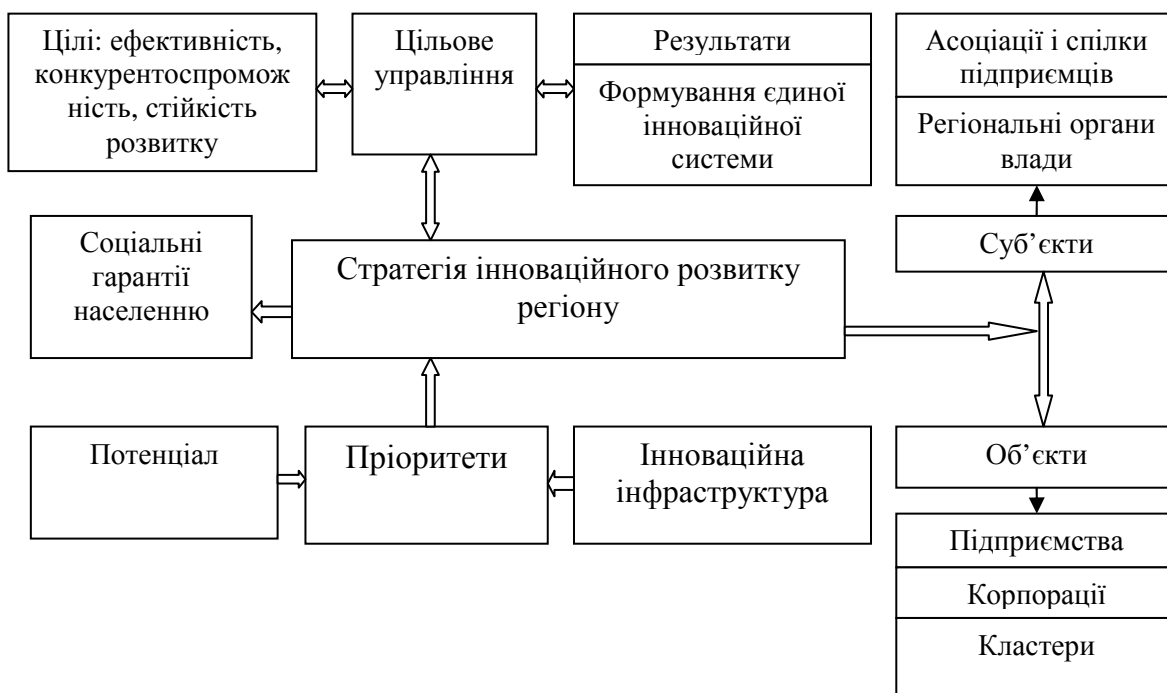

Рис. 1. Модель державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіону

За результатами проведеного аналізу виділено елементи, що є необхідними для функціонування зон інноваційного розвитку, а саме:

- досягнення головних цілей економічного, соціального, а також науково-технічного розвитку;
- відповідність обсягу фінансових ресурсів, у тому числі ресурсів бюджету, інноваційному потенціалу суб'єктів господарювання регіонального рівня;
- вирішення актуальних соціальних та економічних проблем регіонів, у тому числі розвиток інженерної інфраструктури;
- збільшення рівня зайнятості;
- стимулювання розвитку венчурного бізнесу.

Доведено, що діяльність у зоні інноваційного розвитку залежить від рівня соціального та економічного розвитку регіону. Зони інноваційного розвитку мають виконувати роль певного «полюса зростання» в самому регіоні з урахуванням розвитку проривних галузей, які сприяють створенню нових послуг та товарів. Підприємства-лідери мають стати полюсами «тяжіння» необхідного обсягу виробництва товарів, робочої сили, капіталу. Зазначене має забезпечити формування умов економічного зростання регіонів.

Показано, що обов'язковою умовою формування зон інноваційного розвитку є створення в регіоні сприятливого клімату для розвитку інноваційного підприємництва та інноваційної діяльності, включаючи фінансово-економічні, організаційні та правові заходи державної підтримки інноваційних процесів.

Встановлено, що процес розвитку інноваційного потенціалу регіонів має ґрунтуватися на комплексному методологічному підході, який ґрунтується на концепції соціального партнерства, як системи інститутів і механізмів узгодження інтересів учасників інноваційних процесів. Запропоновано удосконалити механізм соціального партнерства у процесах розвитку інноваційного потенціалу регіонів, що, на відміну від існуючого, передбачає розподіл комплексу завдань за рівнями управління, а саме: державний рівень – взаємодія інноваційно-відтворювального та науково-освітнього потенціалу регіонів, інноваційно-технологічний розвиток міжгалузевих комплексів, рівні умов доступу до наукового потенціалу (конструкторських бюро та наукових інститутів) для всіх підприємств, які займаються інноваційною діяльністю в регіоні, участь провідних підприємств регіону в розробці регіональних інноваційних програм; регіональний – забезпечення сприятливих умов активізації міжгалузевих зв'язків, розробка інноваційних програм розвитку міжгалузевих комплексів; рівень бізнесу – реалізація інноваційно-технологічного оновлення виробничого апарату, збільшення частки інноваційної продукції в структурі виробництва.

Визначено, що розвиток діючої системи фінансово-економічного забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності має ґрунтуватися на розвитку механізму державно-приватного партнерства, який включає чотири етапи, у тому числі: стратегічне планування реалізації державно-приватного партнерства для здійснення галузевої, регіональної стратегії розвитку на основі прогнозу бюджетної і макроекономічної ефективності виконання інноваційного проекту із залученням приватного партнера; підготовка проекту, включаючи визначення цільових критеріїв ефективності та якості інноваційних розробок; схвалення рішень про реалізацію проекту органами влади, із дотриманням вимог громадського контролю.

Встановлено, що вибір пріоритетів регіонального розвитку і концентрації інтелектуального потенціалу, необхідного для формування державного управління інноваційним розвитком регіональної економічної

системи, можливий виключно на основі взаємодії науки, бізнесу і влади в межах напрямів реалізації стратегій регіонального розвитку. Обґрунтовано, що стратегію розвитку інноваційного потенціалу регіонів необхідно доповнити такими напрямами: вибір пріоритетів регіонального розвитку і концентрації інтелектуального потенціалу; трансфер технологій і систем взаємозв'язків підприємств-суб'єктів інноваційної діяльності з науковими установами; створення інституційних умов для конкурентного розвитку регіонів шляхом поєднання державних, галузевих і регіональних інтересів щодо підтримки інноваційного підприємництва.

У п'ятому розділі – **«Напрями формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України»** – запропоновано організаційно-економічний механізм реалізації інноваційної політики; обґрунтовано організаційний механізм державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України; запропоновано напрями забезпечення розвитку державного управління формуванням інноваційного потенціалу регіонів.

Визначено необхідність забезпечення злагодженої системи «наука - технологія - виробництво - ринок». Цьому має сприяти ефективна регіональна політика створення інноваційного потенціалу. Стверджено, що в регіонах України практично не створено належних сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності, своєчасного формування попиту на розробку інновацій, дифузії більшості інновацій. Перелік фінансових, організаційних, політико-правових, технологічних, а також інших перешкод фактично блокує впровадження інновацій. Запропоновано до реалізації наступні заходи регіональної політики:

- чітке визначення галузевих пріоритетів;
- розширення напрямів формування та залучення різноманітних джерел фінансування в процесі реалізації інноваційної діяльності;
- формування нових інноваційних інституцій (технопарків, дослідних центрів, лабораторій та інших) у складі виробничих підприємств, науково-виробничих комплексів та інших корпоративних структур;
- створення фінансово-координаційних інститутів інноваційного розвитку.

Одним з головних завдань реалізації регіональної політики розвитку інноваційного потенціалу визначено стимулювання розповсюдження нових виробництв, технологій та організаційних методів. Органи влади мають забезпечити фінансові, правові, кадрові, матеріальні, інформаційні умови. Для ефективної реалізації механізмів розвитку інноваційного потенціалу визначено необхідність застосування різноспрямованого інструментарію економічного регулювання. Це включає застосування системи показників та індикаторів рівня соціально-економічного розвитку регіонів, наявного потенціалу та умов, що характеризують унікальність соціально-економічної системи регіонального рівня. Економічні та соціокультурні характеристики

окремого регіону визначають не тільки адаптаційний характер можливостей пристосування регіону до сучасних соціально-економічних викликів, але й існуючу здатність регіональної системи переводити їх на нові вектори економічного зростання. Особливого значення набуває отримання своєчасної, достовірної, об'єктивної інформації про наявність ресурсів і можливостей, рівня розвитку інноваційного середовища, а також рівня інноваційної активності регіонів.

Визначено, що реалізація інноваційної політики передбачає визначення пріоритетів і концептуальних засад інноваційного розвитку регіонів, формування нормативно-правової бази регулювання відносин між державними, регіональними інституціями та інноваційно-активними суб'єктами підприємницької діяльності, використання прямих і опосередкованих методів регулювання інноваційної діяльності з метою її активізації, формування і розвитку відповідної інфраструктури. Доведено, що побудова механізму реалізації інноваційної політики неможлива без створення сприятливого інвестиційного клімату, що потребує: вдосконалення нормативно-правової основи, перегляду політики лояльності держави до інвесторів; адаптації системи пільг до потреб підприємств регіону та інвесторів, розширення сфери їх діяльності; оптимізація інноваційно-інвестиційної інфраструктури.

Запропоновано організаційно-економічний механізм реалізації інноваційної політики шляхом створення зон інноваційного розвитку на основі інноваційних кластерів. Реалізація зазначеного механізму потребує наступних заходів: концентрація інноваційних розробок в єдиному центрі; забезпечення зв'язку між інноваційними розробками і рівнем існуючого попиту на них; розвиток інноваційно-кадрового потенціалу, системи підготовки студентів за пріоритетними тематичними напрямками наукових досліджень і науково-технічних розробок; підвищення інноваційної активності та участі інноваційних підприємств в розробці та реалізації цільових програм.

Доведено необхідність формування регіональної інноваційної системи. Ця система має базуватися на формуванні сприятливого економіко-правового середовища; створенні інноваційної інфраструктури; вдосконаленні механізмів державної підтримки процесу комерціалізації результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок. Для цього доповнено систему регіонального інноваційного розвитку наступними елементами: інституційний (інституції інноваційної інфраструктури, органи влади, громадські організації в інноваційному середовищі), інформаційний (інноваційно-інформаційний портал, банк даних результатів науково-технічної діяльності).

Визначено, що формування інноваційного потенціалу регіонів України передбачає вирішення наступних основних завдань: формування довгострокової та середньострокової стратегії у сфері розвитку науки,

технологій та інноваційної діяльності; створення консорціумів, що займаються пошуком і реалізацією нових інноваційних проектів; вдосконалення механізму взаємодії між учасниками інноваційного процесу; бюджетне і позабюджетне фінансування; сприяння формуванню партнерських відносин між учасниками інноваційних процесів; створення сприятливих умов для формування венчурного інвестування в інноваційні проекти; організація і розвиток об'єктів інноваційної інфраструктури, що забезпечує освітнє, виробничо-технологічне, інформаційне, консалтингове, маркетингове обслуговування інноваційних процесів.

Удосконалено організаційний механізм державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України, що, на відміну від існуючого, передбачає його доповнення інноваційними стратегіями розвитку регіонів. Останні ґрунтуються на координації діяльності органів державної влади і бізнесу, та реалізації наступних заходів: стимулювання виробництва, впровадження та реалізації інновацій; формування інвестиційної інфраструктури; підвищення рівня інноваційної активності та інноваційної культури в регіоні; формування сукупності заходів технічного супроводу, обумовлених значущістю модернізації і розвитку матеріально-технічної бази на передовій технологічній основі; створення спеціальних економічних зон, наукомістких галузей і виробництв, розвитку венчурної діяльності; реалізація механізмів взаємодії між різними сферами інноваційної діяльності, що включають відтворення знань та інновацій, науково-технологічні розробки, їх впровадження у виробництво, комерціалізацію і виведення на ринок. Наголошено, що розвиток державного управління формуванням інноваційного потенціалу регіонів України має стати завданням, що об'єднує органи публічного управління, бізнес, науку, громадські організації і засоби масової інформації, залучає до цієї діяльності суспільство в цілому.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено нове вирішення наукової проблеми обґрунтування теоретико-методологічних засад та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України. Отримані в процесі дослідження результати підтвердили покладену в його основу гіпотезу, а їх узагальнення дало змогу сформулювати наступні висновки і внести пропозиції, що мають теоретичне й практичне значення:

1. З метою теоретичного переосмислення і практичного вирішення проблем вдосконалення механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України проведено аналіз генези управлінської думки й основних інструментів забезпечення зазначених механізмів. Визначено, що ефективність державного управління розвитком інноваційного потенціалу у багатьох регіонах України безпосередньо

пов'язана з недостатнім дослідженням методологічних підходів до оцінки інноваційного потенціалу, спостерігається диспропорція між наявністю інноваційного попиту та інноваційними можливостями регіонів. Проблема формування системи державного управління інноваційним розвитком регіону та оцінки його інноваційного потенціалу як комплексного і найбільш ефективного ресурсу розвитку залишається відкритою. Реалізація інноваційної політики має передбачати певне сполучення заходів, методів та відповідних інститутів, що розробляють та реалізують заходи, які є визначальними для розвитку та впровадження інновацій і забезпечують реалізацію інноваційного потенціалу окремих регіонів. Тому, під державним управлінням розвитком інноваційного потенціалу регіонів було запропоновано розуміти цільову діяльність органів державної влади, яка спрямована на оцінку та моніторинг інноваційного потенціалу з подальшим коригуванням пріоритетів соціально-економічного розвитку, а також забезпечення дифузії інновацій на регіональному рівні в контексті реалізації відкритої активної політики, що органічно поєднує елементи управління та самоорганізації з метою отримання економічного, соціального, науково-технічного, або іншого виду розвитку.

2. Визначено теоретичні засади формування концепції державного управління розвитком інноваційних процесів на рівні регіону. Встановлено, що концепція державного управління розвитком інноваційних процесів на рівні регіону має формуватись у відповідності до законів України «Про засади державної регіональної політики», «Про стимулювання розвитку регіонів», забезпечити вирішення стратегічних та поточних завдань, які спрямовані на постійну активізацію інноваційних регіональних процесів, включати належний набір заходів та методів державного управління інноваційною діяльністю. Тому, активізація розвитку інноваційного потенціалу в регіонах України забезпечується формуванням моделі управління інноваційними процесами регіону як системи напрямів діяльності суб'єктів інноваційної діяльності, інституціонально-сформованої інноваційної інфраструктури і підсистеми, яка здійснює управління та забезпечує реалізацію аналітичної, інформаційної і консультаційної підтримки суб'єктів інноваційної діяльності в регіонах.

Визначено, що система регіонального управління не лише не виконує стимулюючу роль соціальних та економічних перетворень, але часто гальмує їх, залишаючись в цілому консервативною, надмірно ієрархічною та закритою. Принципи інноваційного соціально-економічного розвитку на регіональному рівні носять переважно декларативний характер. На стійкість регіонального розвитку здійснюють безпосередній вплив глобальні процеси, трансформація світової економіки, які впливають не лише на стабільність державних національних систем, але і на економіку окремих регіонів країни.

Встановлено, що державна політика у сфері регіонального розвитку посилює негативні деструктивні процеси, що характеризуються

диспропорційністю та неоднорідністю наявних ресурсних умов, відсутністю інституціональних дієвих моделей інноваційного розвитку, що посилює асиметрію можливостей між- та внутрішньорегіональної взаємодії. Модель інноваційного розвитку на регіональному рівні запропоновано розуміти як представлення активних інституціональних та структурних зрушень, які обумовлені комплексними інвестиціями в національну економіку, що базуються на якісному синтезі науки та реального сектора на основі впровадження високих технологій в середньостроковій і довгостроковій перспективі, де стійкий розвиток пов'язаний з вектором «економіки знань».

3. Обґрунтовано методичні підходи до оцінювання ефективності реалізації механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів. Доведено, що ефективна реалізація державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів має базуватися на здійсненні об'єктивного аналізу господарської ситуації, наданні детальної оцінки ресурсів та можливостей з орієнтацією на реальні та досяжні цілі. Удосконалено модель оцінювання ефективності реалізації механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів за наступними етапами: ситуаційно-трансформаційний аналіз інноваційного потенціалу регіонів, як в цілому, так і за базисними підсистемами (довкілля, соціальне і споживче, інституціональне, інноваційне та інвестиційне, фінансово-бюджетне, виробниче та управлінське середовище); моделювання нестійких тенденцій показників та взаємозв'язків досліджуваних соціально-економічних показників розвитку регіонів, здійснення порівняльної оцінки соціально-економічних показників розвитку регіонів на основі бального підходу і визначення вартісних показників в динаміці, розрахунок нормативного валового регіонального продукту, можливого за наявності конкретних чинників відтворення, проведення оцінки використання наявних можливостей в сумарному вираженні з позицій продуктивності праці; визначення залежності валового регіонального продукту від інноваційної складової, інвестицій в основний капітал, структури зайнятості в економіці, з визначенням значущості кожного з аналізованих чинників.

4. Досліджено методологічні підходи та визначити основні моделі розвитку інноваційно-відтворювального потенціалу на регіональному рівні. Визначено, що інноваційна підсистема функціонує в регіональній економіці спільно з іншими. Тому вивчення відтворювальної діяльності територій необхідно здійснювати послідовно, з використанням сукупності індикаторів і соціально-економічних показників. Інноваційна активність обумовлена інноваційною сприйнятливістю і готовністю соціально-економічної системи до відтворення. Параметри поєднання інноваційного та відтворювального потенціалів на регіональному рівні мають включати рівень готовності регіону до соціально-економічних інновацій (ступінь соціально-психологічної готовності населення, владних структур, рівень повноти правової та нормативної бази, рівень інфраструктури, необхідної для здійснення

перетворень в різних сферах життєдіяльності, рівень науково-методичної готовності для впровадження інновацій). Тому, під інноваційно-відтворювальним потенціалом регіону запропоновано розуміти максимальні можливості регіону щодо створення та відтворення інноваційних ресурсів, що мають бути задіяні для досягнення цілей економічних суб'єктів та стають джерелом подальших змін у регіональній економіці з метою задоволення суспільних потреб, а також підвищення конкурентоспроможності регіону і країни в умовах глобалізації економіки.

Доведено необхідність інноваційної активності органів державної влади, що має суб'єктний вимір інноваційно-відтворювального потенціалу регіонального розвитку, детермінуючу готовність і сприйнятливість системи до змін. Розвиток інноваційно-відтворювального потенціалу нерозривно пов'язаний з визначенням основних моделей розвитку інноваційно-відтворювального потенціалу на регіональному рівні, що впливають на стійкість соціально-економічного розвитку регіону за різних варіантів зовнішнього впливу. Удосконалено підходи до формування моделі державного управління розвитком інноваційно-відтворювального потенціалу регіону з урахуванням таких структурних складових: забезпечення діяльності інституціональних суб'єктів, сталих формалізованих форм і каналів їх взаємодії щодо узгодження внутрішньої організації і зворотного зв'язку в інноваційному процесі; визначення векторів розвитку, створення умов і стимулів для їх реалізації в контексті забезпечення інноваційного розвитку регіонів; забезпечення інноваційної активності органів державної влади, що має суб'єктний вимір інноваційно-відтворювального потенціалу регіонального розвитку, детермінуючу готовність і сприйнятливість системи змін.

Обґрунтовано основні моделі розвитку інноваційно-відтворювального потенціалу на регіональному рівні, а саме: структурна модель, яка пов'язана з визначенням ключових аспектів інноваційно-відтворювального потенціалу (науковий, інтелектуальний, творчий, науково-технічний); ресурсна модель, яка включає перелік ресурсів, необхідних для здійснення інноваційної діяльності; мотиваційно-суб'єктна, яка пов'язана з розглядом інноваційно-відтворювального потенціалу як сукупності можливостей розвитку, які забезпечують відтворення і впровадження інновацій.

5. Розроблено модель державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів. Доведено необхідність застосування системного підходу до планування та прогнозування інноваційного розвитку регіонів. З урахуванням системного підходу обґрунтовано необхідність розробки нової моделі державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіону, яка враховує інтеграцію та координацію діяльності суб'єктів інноваційної діяльності на основі постійного моніторингу інноваційного потенціалу регіонів, адаптації стратегічних напрямів, оцінки та коригування прогнозів щодо кількості інноваційно-активних підприємств в умовах невизначеності

зовнішнього середовища, проведення наукових досліджень і розробок, проектних та конструкторських робіт.

6. Удосконалено механізм соціального партнерства у процесі розвитку інноваційного потенціалу регіонів. Встановлено, що процес розвитку інноваційного потенціалу регіонів має ґрунтуватися на комплексному методологічному підході, який ґрунтується на концепції соціального партнерства, як системи інститутів і механізмів узгодження інтересів учасників інноваційних процесів. Запропоновано удосконалити механізм соціального партнерства у процесах розвитку інноваційного потенціалу регіонів, що, на відміну від існуючого, передбачає розподіл комплексу завдань за рівнями управління, а саме: державний рівень – взаємодія інноваційно-відтворювального та науково-освітнього потенціалу регіонів, інноваційно-технологічний розвиток міжгалузевих комплексів, рівні умов доступу до наукового потенціалу (конструкторських бюро та наукових інститутів) для всіх підприємств, які займаються інноваційною діяльністю в регіоні, участь провідних підприємств регіону в розробці регіональних інноваційних програм; регіональний – забезпечення сприятливих умов активізації міжгалузевих зв'язків, розробка інноваційних програм розвитку міжгалузевих комплексів; рівень бізнесу – реалізація інноваційно-технологічного оновлення виробничого апарату, збільшення частки інноваційної продукції в структурі виробництва.

7. Доповнено напрями реалізації стратегії державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів. Встановлено, що вибір пріоритетів регіонального розвитку і концентрації інтелектуального потенціалу, необхідного для формування державного управління інноваційним розвитком регіональної економічної системи, можливий виключно на основі взаємодії науки, бізнесу і влади в межах напрямів реалізації стратегій регіонального розвитку. Обґрунтовано, що стратегію розвитку інноваційного потенціалу регіонів необхідно доповнити такими напрямами: вибір пріоритетів регіонального розвитку і концентрації інтелектуального потенціалу; трансфер технологій і систем взаємозв'язків підприємств-суб'єктів інноваційної діяльності з науковими установами; створення інституційних умов для конкурентного розвитку регіонів шляхом поєднання державних, галузевих і регіональних інтересів щодо підтримки інноваційного підприємництва.

8. Розроблено напрями формування організаційно-економічного механізму реалізації інноваційної політики. Доведено, що побудова механізму реалізації інноваційної політики неможлива без створення сприятливого інвестиційного клімату, що потребує: вдосконалення нормативно-правової основи, перегляду політики лояльності держави до інвесторів; адаптації системи пільг до потреб підприємств регіону та інвесторів, розширення сфери їх діяльності; оптимізація інноваційно-інвестиційної інфраструктури.

Запропоновано організаційно-економічний механізм реалізації інноваційної політики шляхом створення зон інноваційного розвитку на основі інноваційних кластерів. Реалізація зазначеного механізму потребує наступних заходів: концентрація інноваційних розробок в єдиному центрі; забезпечення зв'язку між інноваційними розробками і рівнем існуючого попиту на них; розвиток інноваційно-кадрового потенціалу, системи підготовки студентів за пріоритетними тематичними напрямками наукових досліджень і науково-технічних розробок; підвищення інноваційної активності та участі інноваційних підприємств в розробці та реалізації цільових програм.

9. Удосконалено організаційний механізм державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України. Визначено, що формування інноваційного потенціалу регіонів України передбачає вирішення наступних основних завдань: формування довгострокової та середньострокової стратегії у сфері розвитку науки, технологій та інноваційної діяльності; створення консорціумів, що займаються пошуком і реалізацією нових інноваційних проектів; вдосконалення механізму взаємодії між учасниками інноваційного процесу; бюджетне і позабюджетне фінансування; сприяння формуванню партнерських відносин між учасниками інноваційних процесів; створення сприятливих умов для формування венчурного інвестування в інноваційні проекти; організація і розвиток об'єктів інноваційної інфраструктури, що забезпечує освітнє, виробничо-технологічне, інформаційне, консалтингове, маркетингове обслуговування інноваційних процесів.

Доповнено організаційний механізм державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України інноваційними стратегіями розвитку регіонів. Останні ґрунтуються на координації діяльності органів державної влади і бізнесу, та реалізації наступних заходів: стимулювання виробництва, впровадження та реалізації інновацій; формування інвестиційної інфраструктури; підвищення рівня інноваційної активності та інноваційної культури в регіоні; формування сукупності заходів технічного супроводу, обумовлених значущістю модернізації і розвитку матеріально-технічної бази на передовій технологічній основі; створення спеціальних економічних зон, наукомістких галузей і виробництв, розвитку венчурної діяльності; реалізація механізмів взаємодії між різними сферами інноваційної діяльності, що включають відтворення знань та інновацій, науково-технологічні розробки, їх впровадження у виробництво, комерціалізацію і виведення на ринок.

10. Запропоновано напрями удосконалення регіональної інноваційної системи. Ця система має базуватися на формуванні сприятливого економіко-правового середовища; створенні інноваційної інфраструктури; вдосконаленні механізмів державної підтримки процесу комерціалізації результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок. Для

цього доповнено систему регіонального інноваційного розвитку наступними елементами: інституційний (інституції інноваційної інфраструктури, органи влади, громадські організації в інноваційному середовищі), інформаційний (інноваційно-інформаційний портал, банк даних результатів науково-технічної діяльності). Визначено, що розвиток державного управління формуванням інноваційного потенціалу регіонів України має стати завданням, що об'єднує органи публічного управління, бізнес, науку, громадські організації і засоби масової інформації, залучає до цієї діяльності суспільство в цілому.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Узунов В. В. Державне управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України: засади, механізми управління, напрями забезпечення: монографія / В.В. Узунов. – Сімферополь : ВД «АРІАЛ», 2014. – 412 с.

Статті у наукових фахових виданнях:

2. Узунов В. В. Інноваційний потенціал та особливості протікання регіонального інноваційного процесу: [електронне видання] / В. В. Узунов // Державне управління : удосконалення та розвиток. – 2012. – № 11. – Режим доступу до журналу : <http://www.dy.nauka.com.ua>.

3. Узунов В. В. Розвиток інноваційної інфраструктури регіонів України: [електронне видання] / В. В. Узунов // Державне управління : удосконалення та розвиток. – 2012. – № 8. – Режим доступу до журналу : <http://www.dy.nauka.com.ua>.

4. Узунов В. В. Фінансові інструменти регулювання розвитку інноваційного потенціалу держави / В. В. Узунов // Інвестиції : практика та досвід. – 2013. – № 7. – С. 21-24.

5. Узунов В. В. Інноваційний потенціал як фактор забезпечення конкурентоспроможності підприємств на внутрішніх і зовнішніх ринках / В. В. Узунов // Економіка та держава. – 2013. - № 7. – С. 23-27.

6. Узунов В. В. Формування механізмів реалізації регіональної інноваційної політики / В. В. Узунов // Економіка та держава. – 2013. - № 11. – С. 123-128.

7. Узунов В. В. Основи формування механізму державного управління розвитком інноваційно-відтворювального потенціалу регіонів / В. В. Узунов // Інвестиції : практика та досвід. – 2013. – №16. – С. 115– 119.

8. Узунов В. В. Сучасні пріоритети реалізації регіональної інноваційної політики / В. В. Узунов // Інвестиції : практика та досвід. – 2013. – №. – 17. – С.124–127.

9. Узунов В. В. Організаційна модель формування інноваційної системи розвитку регіону / В. В. Узунов // Інвестиції : практика та досвід. – 2013. – №18. – С. 149– 152.

10. Узунов В. В. Загальні засади формування зон інноваційного розвитку регіону / В. В. Узунов // Інвестиції : практика та досвід. – 2013. – №19. – С.113–117.

11. Узунов В. В. Обґрунтування механізму державно-приватного партнерства в регіоні / В. В. Узунов // Інвестиції : практика та досвід. – 2013. – №20. – С. 118-120.

12. Узунов В. В. Інноваційний потенціал як визначальна умова формування механізмів державного управління регіональним розвитком / В. В. Узунов // Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «Управління». – 2013. – Вип. 4. – С. 164-172.

13. Узунов В. В. Державно-приватне партнерство в узгодженні інтересів суб'єктів інноваційної політики / В. В. Узунов // Інвестиції : практика та досвід. – 2013. – № 21.– С. 119 - 122.

14. Узунов В. В. Побудова механізму реалізації інноваційної політики / В. В. Узунов // Інвестиції : практика та досвід. – 2013. – № 22.– С. 108-112.

15. Узунов В. В. Основні засади формування інноваційної політики регіону / В. В. Узунов // Інвестиції : практика та досвід. – 2013. – № 23.– С. 130–134.

16. Узунов В. В. Інноваційний потенціал як визначальна умова формування механізмів державного управління регіональним розвитком / В. В. Узунов // Інвестиції : практика та досвід. – 2013. – № 24.– С. 140–144.

17. Узунов В. В. Стратегічні напрями інноваційного розвитку регіонів України / В. В. Узунов // Економіка та держава. – 2013. – № 12.– С. 118–121.

18. Узунов В. В. Формування системи стратегічного управління інноваційним розвитком регіону / В. В. Узунов // Інвестиції : практика та досвід. – 2014. – № 5. – С. 126–130.

19. Узунов В. В. Інструментарій формування організаційної системи управління інноваційним розвитком регіонів / В. В. Узунов // Інвестиції : практика та досвід. – 2014. – №4. – С. 153–157.

20. Узунов В. В. Удосконалення механізмів реалізації регіональної інноваційної політики за допомогою створення інноваційних структур в регіоні / В. В. Узунов // Інвестиції : практика та досвід. – 2014. – № 3. – С. 137–141.

21. Узунов В. В. Аналіз державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіону / В. В. Узунов // Інвестиції : практика та досвід. – 2014 – №2. – С. 122 – 126.

22. Узунов В. В. Реалізація підходів до формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів / В. В. Узунов // Інвестиції : практика та досвід. – 2014. – №1. – С. 140–143.

23. Узунов В. В. Комплексна оцінка рівня інноваційного розвитку економіки регіонів в системі державного управління / В. В. Узунов // Економіка та держава. – 2014. – № 2. – С. 119 – 123.

24. Узунов В. В. Чинники державного управління інноваційним розвитком регіональної економічної системи / В. В. Узунов // Економіка та держава. – 2014. – № 3. – С. 116–119.

Статті в закордонних виданнях за напрямком дослідження:

25. Uzunov V. Analysis of organizational model of forming of innovative system of development of region / V. Uzunov // Научно-теоретический и практический журнал «Современный научный вестник». – Вип. 45 (184). – Російська Федерація, Белгород: Руснаучкнига, 2013. – С. 98-106.

26. Uzunov V. Directions improvement of zone formation of ukraine region innovative development / V. Uzunov // Nauka i studia. – Przemysl. – 2013. – № 36 (104). – P. 145-151.

27. Uzunov V. Modern aspects of realization mechanism of innovation policy / V. Uzunov // Nauka i studia. – Przemysl. – 2014. - № 5 (115). – P. 48-54.

28. Uzunov V. Development prospects of public-private partnership realization in the performace procrss of innovation politics principles / V. Uzunov // Stredoevropsky vestnik provedu a vyzkum. – Praha : Publishing house Education and Science, 2014. – № 1 (3). – P. 135-142.

29. Uzunov V. Determination of strategic directions of realization of regional innovative politics // Научно-теоретический и практический журнал «Современный научный вестник». – Вип. 27 (223). – Російська Федерація, Белгород: Руснаучкнига, 2014 . – С. 89-96.

Тези конференцій:

30. Узунов В. В. Механизмы государственного управления развитием инновационного потенциал регионов Украины / В. В. Узунов // Materiály IX mezinârodnivêdecko - praktickâ konference «Vêdecky prûmysl evropského kontinentu - 2013». – Dil 13. Ekonomickévëdy. Admmistrativa. Politickévëdy : Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o. – С. 62-64.

31. Узунов В. В. Общие подходы к формированию механизмов государственного управления развитием инновационного потенциала регионов / В. В. Узунов // Материали за 9-а международна научна практична конференция, «Бъдещетовъпроси от света на науката», 17-25 декември. - 2013. Том 18. Закон. Държавна администрация. София. «Бял ГРАД-БГ» ООД. – С. 49-51 // Материали за 9-а международна научна практична конференция, «Бъдещетовъпроси от света на науката», 17-25 декември. – 2013. Том 18. Закон. Държавна администрация. София. «Бял ГРАД-БГ» ООД. – С. 63-65.

32. Узунов В. В. Определение уровня инновационного развития экономики регионов в системе государственного управления / В. В. Узунов // Materialy X Miedzynarodowej naukowî-praktycznej konferencji «Kluczowe

aspekty naukovej dzialalnoSci. – 2014» Volume 6. Prawo. Panstwowyzarzajd : Przemysl. Nauka i studia. – С. 85-86.

33. Узунов В. В. Современные аспекты государственного управления развитием инновационного потенциала региона / В. В. Узунов // *Materialy X mezinàrodní vědecko – praktická konference «Moderní vymoženosti vedy. – 2014».* – Díl 12. Právní vedy. Administrativa : Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o. – С. 70-71.

34. Узунов В. В. Усовершенствование механизмов создания инновационных структур в регионе / В. В. Узунов // *Материали за 10-а международна научна практична конференция, «Бъдещитеизследвания».* – 2014. Том 3. Икономики. – София. «Бял ГРАД-БГ» ООД – 1. – С. 67-68.

35. Узунов В. В. Приоритеты государственного управления инновационным развитием региональной экономической системы / В. В. Узунов // *Materiały X Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Strategiczne pytania światowej nauki - 2014» Volume 7. Ekonomicznenauki : Przemysł. Nauka i studia.* – С. 53-54.

36. Узунов В. В. Совершенствование системы стратегического управления инновационным развитием региона / В. В. Узунов // *Материали за 10-а международна научна практична конференция, «Найновитенаучнипостижения».* – 2014. Том 3. Икономики. – София. «Бял ГРАД-БГ» ООД – С. 3-6.

37. Узунов В. В. Перспективы развития инновационной инфраструктуры регионов Украины / В. В. Узунов // *Materiały X mezinárodní vědecko – praktická konference «Dnyvědy – 2014».* - Díl 9. Ekonomické vědy : Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o. – С. 96-97.

38. Узунов В. В. Характеристика организационной системы управления инновационным развитием регионов / В. В. Узунов // *Materiały X mezinárodní vědecko - praktická konference «Věda a technologie : krok do budoucnosti – 2014».* - Díl 9. Ekonomické vědy : Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o. - С. 3-4.

39. Узунов В. В. Механизмы осуществления инновационного процесса / В. В. Узунов // *Materiały X mezinárodní vědecko - praktická konference «Vědecký pokrok na přelomu tisyachalety – 2014».* – Díl 7. Ekonomické vědy. Administrativa : Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o. – С. 3-5.

40. Узунов В. В. Зовнішньоекономічні відносини між США та ЄС у контексті укладання Угоди про Трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство / В. В. Узунов // *Світовий досвід теорії та практики публічного управління [зб. наук. пр. Інституту глобальних стратегій управління / за заг. ред. О. М. Руденко, С. В. Штурхецького]. – Острог : ІГСУ, Видавництво НаУ «Острозька академія», 2015. – 114 с. – (Серія : «Громадянське суспільство». Вип. 9). – С. 11-14.*

АНОТАЦІЇ

Узунов В.В. Формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Академія муніципального управління. – Київ, 2016.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретичних та методологічних засад, розробці науково-практичних рекомендацій щодо формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України. Проведено аналіз генези управлінської думки й основних інструментів її забезпечення з метою теоретичного переосмислення і практичного вирішення проблем формування механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України. Визначено теоретичні засади формування концепції державного управління розвитком інноваційних процесів на рівні регіону. Обґрунтовано методичні підходи до оцінювання ефективності реалізації механізмів державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів. Досліджено методологічні підходи та визначено основні моделі розвитку інноваційно-відтворювального потенціалу на регіональному рівні. Розроблено модель державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів. Удосконалено механізм соціального партнерства у процесі розвитку інноваційного потенціалу регіонів. Доповнено напрями реалізації стратегії державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів. Розроблено напрями формування організаційно-економічного механізму реалізації інноваційної політики. Удосконалено організаційний механізм державного управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів України. Запропоновано напрями удосконалення регіональної інноваційної системи.

Ключові слова: механізм державного управління, регіон, інноваційний потенціал, інноваційний процес, розвиток інноваційно-відтворювального потенціалу, державна політика, формування інноваційної системи.

Узунов В.В. Формирование механизмов государственного управления развитием инновационного потенциала регионов Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора наук государственного управления по специальности 25.00.02 – механизмы государственного управления. – Академия муниципального управления. – Киев, 2016.

В диссертационной работе разработаны теоретико-методологические основы и научно-практические рекомендации по формированию механизмов государственного управления развитием инновационного потенциала регионов Украины. С целью теоретического переосмысления и практического

решения проблем усовершенствования механизмов государственного управления развитием инновационного потенциала регионов Украины проведен анализ генезиса управленческой мысли и основных инструментов обеспечения указанных механизмов. Определено, что эффективность государственного управления развитием инновационного потенциала во многих регионах Украины непосредственно связана с недостаточным исследованием методологических подходов к оценке инновационного потенциала, наблюдается диспропорция между наличием инновационного спроса и инновационными возможностями регионов.

Определены теоретические основы формирования концепции государственного управления развитием инновационных процессов на уровне региона. Установлено, что концепция государственного управления развитием инновационных процессов на уровне региона должна формироваться в соответствии с законами Украины «Об основах государственной региональной политики», «О стимулировании развития регионов», обеспечить решение стратегических и текущих задач, направленных на постоянную активизацию инновационных региональных процессов, включать надлежащий набор мер и методов государственного управления инновационной деятельностью.

Обоснованы методические подходы к оценке эффективности реализации механизмов государственного управления развитием инновационного потенциала регионов. Доказано, что эффективная реализация государственного управления развитием инновационного потенциала регионов должна основываться на осуществлении объективного анализа хозяйственной ситуации, предоставлении детальной оценки ресурсов и возможностей с ориентацией на реальные и достижимые цели. Усовершенствована модель оценки эффективности реализации механизмов государственного управления развитием инновационного потенциала регионов. Исследованы методологические подходы и определены основные модели развития инновационно-воспроизводственного потенциала на региональном уровне. Определено, что инновационная подсистема функционирует в региональной экономике совместно с другими.

Разработана модель государственного управления развитием инновационного потенциала регионов. Доказана необходимость применения системного подхода к планированию и прогнозированию инновационного развития регионов. С учетом системного подхода обоснована необходимость разработки новой модели государственного управления развитием инновационного потенциала региона, которая учитывает интеграцию и координацию деятельности субъектов инновационной деятельности на основе постоянного мониторинга инновационного потенциала регионов, адаптации стратегических направлений, оценки и корректировки прогнозов по количеству инновационно активных предприятий в условиях

неопределенности внешней среды, проведения научных исследований и разработок, проектных и конструкторских работ.

Усовершенствован механизм социального партнерства в процессе развития инновационного потенциала регионов. Установлено, что процесс развития инновационного потенциала регионов должен основываться на комплексном методологическом подходе, который основывается на концепции социального партнерства как системы институтов и механизмов согласования интересов участников инновационных процессов. Дополнены направления реализации стратегии государственного управления развитием инновационного потенциала регионов. Разработаны направления формирования организационно-экономического механизма реализации инновационной политики. Доказано, что построение механизма реализации инновационной политики невозможно без создания благоприятного инвестиционного климата, что требует: совершенствования нормативно-правовой базы, пересмотра политики лояльности государства к инвесторам; адаптации системы льгот к потребностям предприятий региона и инвесторов, расширения сферы их деятельности; оптимизации инновационно-инвестиционной инфраструктуры.

Усовершенствован организационный механизм государственного управления развитием инновационного потенциала регионов Украины. Определено, что формирование инновационного потенциала регионов Украины предполагает решение следующих основных задач: формирование долгосрочной и среднесрочной стратегии в области развития науки, технологий и инновационной деятельности; создание консорциумов, занимающихся поиском и реализацией новых инновационных проектов; совершенствование механизма взаимодействия между участниками инновационного процесса; бюджетное и внебюджетное финансирование; содействие формированию партнерских отношений между участниками инновационных процессов; создание благоприятных условий для формирования венчурного инвестирования в инновационные проекты; организация и развитие объектов инновационной инфраструктуры, обеспечивающей образовательное, производственно-технологическое, информационное, консалтинговое, маркетинговое обслуживание инновационных процессов. Дополнен организационный механизм государственного управления развитием инновационного потенциала регионов Украины инновационными стратегиями развития регионов. Предложены направления совершенствования региональной инновационной системы.

Ключевые слова: механизм государственного управления, регион, инновационный потенциал, инновационный процесс, развитие инновационно-воспроизводственного потенциала, государственная политика, формирование инновационной системы.

Uzunov V.V. The formation mechanisms of public administration of development of innovative potential of regions of Ukraine. – Manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of Doctor of Sciences in Public Administration, speciality 25.00.02 – Mechanisms of public administration. – Academy of Municipal Administration. – Kyiv, 2016.

The thesis is devoted to substantiation of theoretical and methodological foundations, developing scientific recommendations on the formation mechanisms of state management of development of innovative potential of regions of Ukraine. The analysis of the genesis of management thought and the basic tools of security in order to rethink theoretical and practical problems of formation mechanisms of state management of development of innovative potential of regions of Ukraine. Theoretical basis for the formation of the concept of public administration development of innovative processes at the regional level. Grounded methodological approaches to evaluating the effectiveness of the implementation mechanisms of governance for innovation potential. Methodological approaches and the basic model of innovation and reproductive capacity at regional level. The model of governance for innovation potential. The mechanism of social partnership in the development of innovative potential. Supplemented directions of realization of the strategy of development management innovation potential. Directions formation of organizational and economic mechanism of realization of innovation policy. Improved organizational governance mechanism of innovative potential development of regions of Ukraine. Directions improving regional innovation system.

Keywords: mechanisms of public administration, region, innovation potential, innovation process, innovation and development of reproductive potential, public policy, formation of innovation system.